

СООДВЕТНОСТА, РАЗВОЈОТ И МОЖНАТА ПЕРСПЕКТИВНА ОРГАНИЗАЦИОНА ПОСТАВЕНОСТ НА ШУМАРСТВОТО НА МАКЕДОНИЈА

1. В О В Е Д

Организационата форма, во сите гранки, па и во шумарството е еден од најзначајните, а во многу случаи и пресуден фактор за успешно и перспективно работење. Со нејзино подобрување би требало да дојде и до зголемување на доходот и на акумулацијата, зашто се создаваат услови за дејствување на поголем број фактори, и тоа во позитивна смисла. Имено, со оптималната организациона форма се создаваат подобри услови: за пооптимално и посовремено организирање на процесот на производство, за подинамичен развој, за поголемо и економски пооправдано инвестирање, за поголема опременост, за поправилен избор на машини и нивно подобро одржување, за по правовремено обезбедување со резервни делови, за поголемо искористување на капацитетите, за поправилно користење на кадарот, за поголемо користење на научните достигнувања и практичните искуства, за поправилен распоред на користењето на машините, за поголемо приспособување на користењето на капацитетите според сезоната, за нивно привремено отстапување и слично.

Од статистичките податоци, се гледа дека шумарството во Македонија е во незавидна положба. Тоа го покажуваат и показателите за резултатите на работењето во шумарството, изнесени во Табела бр.1, од кои се гледа дека шумарството во Македонија остварувало понеповолни резултати, со занемарливи исклучоци, во споредба со сите републики и според сите наведени показатели. Но, уште позагрижувачи е фактот што неповолните движења не само што продолжуваат. туку растат со зголемен интензитет. Така, на пример, односот на акумулацијата и чистиот доход во шумарството во Македонија во 1983 година, во споредба со шумарството во Југославија и Словенија бил за околу двапати, а во 1986 година за околу три пати помал. Слични тенденции на негативни движења продолжуваат и во наредните години.

Со сигурност може да се тврди дека за горенаведената положба во која се наоѓа шумарството во Македонија големо влијание има и несоодветната организациона форма. Затоа се решивме да се осврнеме на соодветноста на постојаната,

нејзининиот развој, како и на можната перспективна организациона поставеност на шумарството во Македонија.

Табела бр.1

Показатели за резултатите од работењето во шумарството	СФРЈ	БиХ	ЦГ	Х	М	Сл.	Ср.
-Доход по вработен во дин.							
1983	50	36	1	69	29	88	24
1986	247	178	169	333	135	422	227
1988	14872	11024	10142	21124	6917	25545	12212
-Доход во однос на просечно користени средства							
1983	23	22	20	18	14	52	27
1986	31	26	34	28	27	59	37
1988	37	43	39	44	5	103	32
-Чист доход/вработен во дин.							
1983	37	30	23	51	24	49	30
1986	191	146	136	253	114	296	171
1988	11102	9804	7898	15039	5950	19135	8544
-Акумулација/доход %							
1983	16	10	5	26	10	12	15
1986	13	7	4	21	6	13	13
1988	10	9	9	13	7	10	9
-Акумулација/чист доход %							
1983	22	13	6	35	12	21	20
1986	17	8	6	27	7	18	17
1988	14	11	11	18	8	13	14
-Акумулација/просечно користени средства %							
1983	4	2	1	5	1	6	2
1986	4	2	2	6	2	7	5
1988	4	4	3	6	0	10	3

2. ПОСТОЈНА ОРГАНИЗАЦИОНА ФОРМА И НЕЈЗИН РАЗВОЈ ВО ШУМАРСТВОТО НА МАКЕДОНИЈА

Организациите што стопанисуваат со шумите во Македонија не се со истоветна организациона форма. Имено, пред донесувањето на Законот за претпријатијата и пред трансформирањето на шумскостопанските организации според неговите одредби, вкупно во шумарството во СРМ статистиката имаше регистрирано 32 организации. Од нив најголем број (иколу 70%) беа организации како ООЗТ кои беа здружени во РО за шумарство "Треска", неколку во РО за шумарство и преработка на дрво беа здружени во СОЗТ "Треска" - Скопје.

Околу 29% беа организирани како ООЗТ, кои беа здружени во СОЗТ "Македонијадрво" - Скопје. Другите беа организирани како посебни РО за шумарство со или без ООЗТ во нивниот состав.

Може да се констатира дека организациите во сложените системи многу малку ги користеа предностите на повисоките форми на здружување. Што значи дека таквата организациона форма била несоодветна.

Од друга страна финасиските показатели за големината на шумскостопанските организации, изнесени во Табела бр. 2., покажуваат дека во македонија во споредба со Југославија и другите републики тие се најмалы. Така, на пример, во шумарството на Македонија, во 1985 год. тие биле помалы од истите во Југославија за над три пати според големината на активните основни средства по сегашна вредност, а за над двапати според материјалните трошоци и за околу двапати според вишокот на производ. Во 1988 год. положбата се влошува и материјалните трошоци се намалуваат од над два, на над три пати, а според вишокот на производ - од околу два на околу три пати.

Дека шумскостопанските организации во шумарството на Македонија биле малы се гледа и од показателите за 1985 и 1988 год., за учеството на шумарството на Македонија во истото на Југославија изнесени во Табела бр. 3.

Од податоците изнесени во Табела бр. 3. се гледа дека најголемо е учеството на бројот на шумскостопанските организации (7%), кај сите други показатели учеството е помало, а кај амортизацијата тоа се намалува за повеќе од половина и изнесува само 3%. Во 1988 год. учеството на бројот на организациите се зголемува, а општествениот производ по тековни цени и вишок на производ се намалува.

Како резултат на тоа што шумскостопанските организации во Македонија беа помалы во споредба со истите во сите други републики, во шумарството во Македонија имаше и помалы инвестициони вложувања. Тоа е и логичка последица, бидејќи помала е акумулацијата, па со помалы организации потешко може да се обезбеди учество, помалку има кадар кој може да го насочува развојот и слично. Но мора да се напомене дека помалите инвестициони вложувања во шумарството во Македонија се резултат и на законската регулатива. На пример, изградбата на патишта воопшто не се финансираше во последните години.

Финансиски показатели за големината на шумскостопанските организации

	Активни основни средства по набавна вредност			по сегашна вредност			Материјални трошоци			Вишок производ		
	1983	'85	'88	'83	'85	'88	'83	'85	'83	'88	'85	'88
	Г о д и н а илјади динари/организација											
СФРЈ	15	51	773	7	25	386	4	14	192	3	12	157
СРБих	37	105	1800	18	50	824	6	17	214	6	19	234
СРШ	19	54	840	11	32	465	3	9	113	2	11	121
СРХ	13	75	1385	7	36	649	3	17	296	3	19	276
СРМ	7	17	258	3	7	126	2	6	64	2	6	63
СРСл.	13	37	297	6	16	119	6	19	431	3	7	97
СРС	9	14	442	5	14	242	3	8	97	2	5	113

Табела бр. 3
Показатели за учеството на шумарството од Македонија
во истото на Југославија

	Учество во %	
	СРМ	СФРЈ
	1985	1988
1. Број на шумскостопански организации	7	7,6
2. Сеча во општествени шуми	5	5,7
3. Општествен производ по цени од 1972 год	5	5,5
4. Општествен производ по тековни цени	4	3,5
5. Амортизација	3	3,5
6. Вишок на производ	4	3,0
7. Трактори	4	4,5
8. Моторни пили	5	6,3
9. Друга механизација	9	4,7

Од податоците изнесени во Табела бр.4. се гледа дека Македонија во споредба со Југославија, вложила во 1985 година помали инвестиции во шумарството според посечената маса за околу три пати, според вложените инвестиции на една организација и бројот на вработените над три пати, а според вложени инвестиции односот уште повеќе сле зголемува.

Показатели за инвестициони вложувања во шумарството

	Г о д и н а					
	1985 вработени на илјада дин.	1988	1985 илјада дин на организација	1988	1985 m ³ произ. шум. сорт на еден динар	1988
СФРЈ	27,1	2,6	5,4	58,7	6,2	0,6
СР БмХ	35,3	4,1	9,0	76,6	8,1	0,9
СР ЦГ	65,0	5,1	2,6	37,0	12,8	0,9
СРХ	16,1	1,5	11,5	128,3	4,2	0,4
СРМ	94,4	8,7	1,4	15,5	16,2	1,6
СР Сл	22,6	2,3	2,5	26,1	6,1	0,6
СРС	29,7	2,5	3,2	45,5	5,6	0,5

Од изнесеното може да се заклучи дека организационата форма на шумскостопанските организации во шумарството во Македонија од аспект на големината не била соодветна, зашто малите организации не се и соодветно внатрешно организирани. Тие или имаат премалку кадар, опрема и резервни делови, па не можат работите да ги извршуваат навреме и квалитетно или имаат премногу па неможат да ги искористат рационално и економично. Немаат акумулација за учество, па неможат да инвестираат, неможат оптимално да го следат прогресот и слично. Како последица на сето тоа и на негативното дејствување на ред други фактори се слабите резултати во работењето и заостанувањето на развојот на шумарството во Македонија.

По донесувањето на законот за претпријатијата при трансформирањето на шумскостопанските организации според неговите одредби, изгледа дека тие ги имаа предвид само негативните последици од здружувањето со дрвната индустрија и неискористените предности од повисоките форми на здружување. Затоа со нивното трансформирање според Законот за претпријатија нивниот број остана ист а се изврши издвојување (на оние кои беа здружени) од дрвната индустрија. Единствено не се издвои од дрвната индустрија шумарството во Тетово и Куманово. Меѓутоа треба отворено да се каже дека во шумарството во Куманово постои незадоволство кај вработените од здружувањето и тие се за издвојување од дрвната индустрија.

Освен тоа, над 50% од здружените шумскостопански организации се издвоија од сложената асоцијација "Трека" - Скопје и се регистрираа како посебни претпријатија. Од нив само две се трансформираа во јавни, а другите во општествени претпријатија. Исто така, шумскостопанските организации што не беа здружени во системот "Треска" се трансформираа во општествени претпријатија, а тие што беа здржени се издвоија. Тоа ја потврдува напред наведената констатација дека здружувањето на шумскостопанските организации во Македонија во повисоки форми било несоодветно. Единствено шумскостопанската организација од Свети Николе и при трансформирањето според Законот за претпријатијата остана здружена во рамките на ПОС ЗИК "Овче Поле" и тоа како организациона единица погон за шумарство. Но, и тука кај вработените се чувствува незадоволство од здружувањето, па при слободното изјаснување сигурно би се изјасниле за издвојување.

Според тоа, со Законот за претпријатијата најголем број шумскостопански организации се трансформираа во посебни ПОС. Околу 1/4 во посебни ПОС се здружени преку секторот за шумарство во Сложеното претпријатие "Треска" за шумарство и дрвна индустрија - Скопје. Две се трансформираа во јавни. По едно остана здружено во ПОС со дрвна индустрија, односно со земјоделство.

Во другите републики шумскостопанските организации според Законот за претпријатијата, не се трансформираа истоветно. Имено, во Србија, Словенија, Црна Гора, Косово и Војводина тие се трансформираа во јавни претпријатија кои се посебно само за шумарство. Во Босна и Херцеговина тие се трансформирани во претпријатија во општествена сопственост, од кои некои се само за шумарство, а некои се заедно со дрвната индустрија. Во Хрватска е формирано едно јавно претпријатие за целото шумарство.

3. МОЖНА ПЕРСПЕКТИВНА ОРГАНИЗАЦИОНА ПОСТАВЕНОСТ НА ШУМАРСТВОТО ВО МАКЕДОНИЈА

Од досега наведеното произлегува дека постојните шумскостопански организации во шумарството во Македонија, во споредба со сите други републики, се најмали. Меѓутоа, податоците од Табела бр. 5 укачуваат на тоа дека тие треба да бидат меѓу најголемите. Затоа што дрвната залиха и прирастот во м³/ха се за околу еден и пол пати помали од тие во Југославија, а за околу двапати од тие во Словенија.

Табела бр. 5

Дрвна залиха и прираст по ха во општествени шуми

	Дрвна залиха		Прираст	
	м ³ /ха	%	м ³ /ха	%
СФРЈ	124	100	3,2	100
СР БИХ	153	123	3,1	119
СР ЦГ	143	115	1,7	65
СРХ	119	96	2,5	96
СРМ	82	66	2,0	63
СР Сл	188	152	4,1	158
СРС	117	94	2,5	96

Во другите републики окрупнувањето, покрај другото, е постигнато и со формирање на шумскостопанските подрачја, а за чие формирање во Македонија сметаме дека не постои расположение. Затоа, врз основа на глобалните согледувања за можното влијание на одделните фактори и врз основа на лично изнесени мислења од поголем број афирмирани стручни лица во Македонија произлегува дека шумарството во Македонија на ниво на републиката треба да биде организирано како единствена организација за шумарство.

На ниво на општина, шумскостопанските организации треба да бидат, истотака, посебни, односно да не се здружени со дрвната индустрија. Бидејќи предностите се помногубројни и се постигнуваат позитивни резултати, отколку ако се врши здружување помеѓу тие од шумарството и дрвната индустрија. Тоа го покажуваат не само теоретските расправи туку и искуствата од непосредната практика во Македонија, Југославија, па и во други земји.

Во Македонија има поголем број примери каде што шумарството било организирано посебно и организациите постигнувале подобри резултати во работењето во споредба со шумарски организации што биле здружени во дрвната индустрија, иако според услови во кои работеле би требало да биде обратно.

Како резултат на горе наведеното не само во Македонија туку и во Југославија, се повеќе се напушта здружувањето на шумарството и дрвната индустрија.

Во НР Бугарија, исто така, е напуштено здружувањето и шумарството со дрвната индустрија. Тие оформиле посебни организации за шумарство, а истите се здружени во единствена организација на шумарство на ниво на Р Бугарија.

Крајно е време отворено да се признае дека досегашното поврзување помеѓу шумарството и дрвната индустрија беша натурено заради подобрување на положбата на дрвната индустрија. Меѓутоа, искуството покажа дека слабо акумулативното шумарство не е во состојба да го носи товарот од слабото неперспективно работење на таквите дрвноиндустриски организации.

Изгледа дека формирањето на една шумскостопанска организација на ниво на Републиката е неминовност, ако се сака перспективен и забрзан развој на шумарството. Зашто, покрај другите предности на тој начин ќе може да се елиминираат локалните општински интереси, кои ќе бидат на сметка на шумарството преку определување на пониски цени, обем и квалитет на сечи и слично.

Имајќи предвид дека општокорисните функции на шумите се далеку поголеми од економските и дека уништувањето на шумите е поврзано и со постоењето на човештвото како што вели пораката уште од античко време: "Ако сакаш еден народ да го уништиш, исечи му ја шумата", се наметнува потребата шумскостопанските организации да бидат во рамките на едно шумскостопанско подрачје како заокружена целина од сите аспекти и да бидат организирани како јавни претпријатија, заради општествените и своите интереси.

Имени, се смета дека во наредните 70 години температурата може да се зголеми за два Целзијусови степени, а на тоа значително влијание има се поголемото уништување на шумите. Таквата констатација ја потврдуваат последните долготрајни суши и високи температури. Што значи, дека не само општеството туку целото човештво е заинтересирано за шумите и за нивната перспектива. Особено ако се има предвид дека ниту една општокорисна функција на шумите не може да се увезе, а дрво може во неограничени количини.

Од друга страна, општокорисните функции од шумите ќе се остваруваат толку помалку доколку оптималната пошуменост е помала. Наспроти тоа средства за обезбедување на оптимална пошуменост не може сама да обезбеди ниту една мала организација. Освен тоа општокорисните функции ќе можат

многу поуспешно да се валоризираат од општеството и од непосредните корисници (електростопанството, водостопанството, туризмот и др.), ако шумарството на Македонија е организирано како јавно претпријатие и ако е тоа здружено на ниво на Републиката.

Од сето тоа изнесено произлегува дека најцелисходно би било шумскостопанските организации во Македонија да бидат организирани како јавно претпријатие, а на ниво на општините да се здружат и просечните финансиски ефекти по шумскостопански единици на ниво на една организација да бидат позитивни.

ЗАКЛУЧОЦИ

Од сето досега изнесено произлегува:

1. Дека шумскостопанските организации во Македонија не биле и не се најоптимално организирани. Тие се помали од истите во сите други републики, а според стварната положба би требало да се меѓу најголемите, зашто има најмала маса и прираст на ха.

2. Дека шумскостопанските организации во Македонија трба да бидат организирани како посебни, односно да не се здружени со истите од дрвната индустрија.

3. Дека за остварување на општествени и на свои интереси шумскостопанските организации треба да бидат организирани во едно јавно претпријатие, а на ниво на општини, организациите да бидат здружени да остваруваат позитивни просечни финансиски ефекти по шумскостопански единици на ниво на организација.

ЛИТЕРАТУРА

1. Bonić, d-r Roko, Organizacija rada u drvnoj. industriji, Zagreb 1971.
2. Зорбоски д-р Митко, Организација на дрвноиндустриските ОЗТ. прв дел, Скопје 1981.
3. Зорбоски д-р Митко, Крстевски инж. Димитар, Организацијата на работата - важен фактор за зголемување на продуктивноста на трудот при пошумувањето, "Шумарски преглед", бр.3-4/1969, Скопје.
4. Костик д-р Живко, Основи организације-предузека, шесто издание, Београд 1968.

5. Сираков проф. Христо, Економика, организација и планирање на горското стопанство, Софија 1976.
6. Статистички годишници на СФРЈ и СРМ.
7. Шашиќ д-р Милан, Организација и пословање у шумарству, Београд 1985.

S U M M A R Y

CORRESPONDENCE, DEVELOPMENT AND POSSIBLE FUTURE ORGANIZATION OF THE FORESTRY IN MACEDONIA

Dimitar KRSTEVSKI - Makedonka STOJANOVSKA

The organization form in all fields as well as in the forestry is one of the most important and even crucial factor for succesful and perspective work. The forestry in our Republic, looked upon trough the basic indicators for succesful work is in an unenviable situation due to the uncorrespondent organization form. For that purpose, in this report detailed analysis are made and measures for optimization given for the organization of the forestry in our Republic.